

En slægtsgård og dens mennesker

Af Robert Hjeds Christensen

Jeg er født på Jyllands sletter

Jeg er født på Jyllands sletter,
der hvor lam af lyngen nipper,
der hvor hvergangsklædt og liden
moder tørred sine stripper.

Helst jeg mindes sommerkvælden,
når de tunge stjerner tændtes,
medens under portens mørke
stud og hors af selen spændtes.

Rugen stod mod lervægsgavlen
bøjet svagt af junidræet.
Duggen faldt på gøgens vinge
hvor han gol i hylde træet.

Koen stod med reb om øret
ved en frønnet vognkæp bunden
med en kat på hver sin side
og med drøvets drevl af munden.

Inde var kun lavt til loftet.
Månen kasted lys i stuen.
Bedstefar i lædertrøjen
stavred om ved skorstensgruen.

Mor gled ind ad frammesdøren,
slæbende på malkespanden;
snart har koens varme drikke
fyldt hver barnekop til randen.

Far kom kroget ind fra stalden,
hængte trøjen op ved bjælken,
spiste tavs, indtil han sagde:
”Lad os takke Gud for Mælken”.

Bad vi da i lys fra månen,
som kun børn og bønder beder,
medens tunge stjerner tændtes
over brede, tavse heder.

Jeppe Aakjær, 1901

Bistået af Jeppe Aakjærs allersmukkeste af "Rugens Sange", 1901, samt af forfatteren Salomon Frifelt, Aalborg Amtstidende og Vendsyssel Tidende, vil jeg gerne "riste en rune" for Thomas Bertel Thomsen, i daglig tale, dengang for længe siden, "Thomas på bakki", og hans hus.

Ulstedegnen har gennem tiderne fostret flere betydelige personligheder, herunder en digter, som jeg senere skal vende tilbage til, og en folketingsmand som blev spået en fremtid som en af landets betydeligste statsministre. Og midt imellem, i hvert fald tidsmæssigt, en kulturkæmpe som "Thomas på bakki".

Thomas Bertel Thomsen blev født den 3. marts 1883 på "Lundebakken". Han blev i 1911 den niende i rækken af fæstere eller ejere af gården, i samme slægt. Thomas blev i 1920 gift med sin Ellen, som var købmandsdatter fra Sæby, men som på smukkeste vis tilpassede sig landhusmoderens rolle på en driftig gård. Over en årrække fik parret fire kønne døtre - men aldrig nogen Bertel.

Forfatteren Salomon Frifelt skriver smukt om slægten og gården.

Thomas og Bertel i 300 år

"Ulsted Sogn i Kjær Herred er et godt sogn med store gårde og velhavende storbønder. Frode hvedemarker og tunge, gule bygmarker duver ud over den givtige ageruld og fylder gårdens dybe lader.

Lidt uden for Ulsted by hæver en bakke sig op over den flade slette. Her oppe med udsigt over mange flade Vendsyssel-sogne ligger tre gårde i en tæt klynge. Det er Ulstedlund.

På den midterste gård i klyngen bor Thomas B. Thomsen. Og det er ikke tilfældigt, at han har fået sit hjem netop her, for her har hans slægt i lige linje haft slægtshjem helt siden midt i 1600-tallet.

Manden her har skiftevis heddet Thomas og Bertel nu gennem 300 år. Kun Thomas Thomsens far brød ud fra reglen. Han hed Niels. Og det kom sig af at hans far, den gamle Thomas, var en rask og virksom mand, der holdt fast ved styret i det længste. Derved blev det ikke, som det rettelig burde, den ældste søn, Bertel, men den yngste, søn, Niels, der kom til at føre fædrengården videre.

Det må rent naturligt vække en stærk slægtsfølelse og give en egen sluttethed over væsen og væremåde således at kende sig selv som et led i en fast, ubrydelig slægtskæde. Den samme slægt her på samme gård slægtled efter slægtled, hundredår efter hundredår! De samme navne i fastlagt, lovbunden atterkomst, der rent lydligt fremhæver den stadige skiften og fornyelse i slægtsløbet - og dog stedse det samme.

Når Thomas Thomsen færdes i sin gård, er det for ham ikke bare et smukt stuehus med tilhørende avlsbygninger. Det er hans og slægtens hjem. Og når han går ud over sine agre, da er jorden for ham mere end et produktionsgrundlag eller en handelsvare. Det er slægtsarven med minder og spor fra de mange der har lagt deres livsgerning her.

Med denne baggrund forstår man, at Thomas Thomsen og Ellen Kristines gæstfrie hjem her i Ulstedlund har sit særpræg og sin egen tone og en vågen medleven i de folkelige og nationale vækkelser, der bygger på sammenhængen i folkets og slægtens liv. Thomas B. Thomsen er ikke alene stærkt litterær og historisk interesseret, men han har også stor viden og har ikke sat over styr sin folkelige, lune fortællemanér. At slå følge med Thomas B. Thomsen omkring på mark og eng, er som at blade i egnens og slægtens historiebog.

”De har vel alle de tillidshverv, en mand kan samle sig?”

”Nej, ikke mere, jeg var sognefoged og sognerådsformand og en del småting mere. Men nu har jeg givet det hele fra mig. Jeg er ikke engang snefoged længere!”

Ude på ladegavlen sidder årstallet 1876 i smedede jernstal.

”Ja se”, fortæller Thomas, ”den gang laden blev bygget, var min far karl her hjemme på gården. En dag han var i Aalborg, købte han disse tal og så det lille jernvindue med de to ruder i til at sætte ind i muren over porten. Men han turde ikke fortælle sin far om denne flothed. Da murerne havde sat årstallet på plads, kiggede den gamle lidt på det: ”Hvor møj mon det har kostet? Nå ja, det ser jo helt godt ud.” Men da så vinduet med de to ruder kom op over porten, blev den gamle vred. ”Hø! Ku jen gløg at kikke ud af monstro int være nok til den herre!”

Lidt efter står Thomsen og hans gæster i haven og ser langt ud over det flade land, der breder sig ud nedenfor, helt ud til Hals og Kattegat, der anes som en blå stribe i synskredsen. Gårde, huse og haver så vidt man kan øjne. Thomsen tager fat:

”Se, her neden for bakken et stykke ude i kæret lå en gang en stor sten. Jeg husker engang som dreng, at min bedstefar og en anden gammel mand sad og snakkede sammen om verdens tontethed. Så siger bedstefar: ”Hvem ved, måske bliver folk engang så tossede, så de pløjer helt ud til den store sten.” Nu har folk ikke blot pløjet til stenen, men helt ud til Hals og Hou!

Vendelboerene selvfølgelig? Ja, vi har fået vores part at trækkes med. Jeg glemmer aldrig engang, jeg som dreng så, hvorledes galsindet tog gamle Ole, så fråden ligefrem stod ham i mundvigene. Og det var endda bare hans leskaft, der stod ham imod.

Han var et helt naturprodukt, ham gamle Ole, hård og kantet som gråsten. Engang kørte han korn hjem, og det gik som på livet løs, for kornet var tørt, og det trak op med torden. Han nåede kun at få et par læs ind, så tog det til at øse ned.

Ole ligefrem skummede af galskab: ”Skal han, den gamle deroppe, nu øde mit gode korn! Man a ska vise ham, at disse her neg ska a få tørre i hus!”

Og han snuppede en favnfuld neg og løb hjemad til laden med. Lidt uden for laden var en stor møddingspøl. Her snubler Ole i farten, og mindst halvdelen af negene ryger ud i møddingsdammen.

”Hæ,” sagde Ole, ”så snød han mig alligevel, den gamle.”

For de fleste at tække var Ole en fræk og ugudelig krop. Og så fandt vi efter hans død i hans bordskuffe en gammel salmebog, slidt og mærket af daglig brug gennem mange år.

Hvad ved vi mennesker om hverandre? Nej, det passer, hvad Anton Berntsen siger: Ingen ved, hvad der gemmes i æ inderlomm.

Ham, gamle Ole, blev for resten også engang godt gal i hovedet på slagteriet i Sundby. Det dælens slawteri havde gået hen og sat Oles grise i tredje klasse. Men det skulle han, fanden fløjtemæ, nok lære dem til at gøre om igen! Og han drog afsted til Sundby.

”Nå, hvordan gik det så, fik du det ordnet derinde på slagteriet?” blev han spurgt, da han kom hjem.

”Å, a fik fanden! Gjorde a! Det bløw til ingen ting. Der var sådn en spektakel der inde i det slawterhus, så a ku int engang høre, når a selv skældte ud! Der gik en gammel mand derinde og prikkede til svine kroppene, det skulle forestille, at han satte dem i klasse. Og jeg siger til ham: ”Haar Du int en

moel?" "En noel?", siger han. "Nej en moel!" hvæler a ind i øret på ham. Men han blywer ved med hans noel. Han sae noel. Og a råbte moel, til a var helt hæ. Og så gik a min vej. Hwa fornøwelse haar én af at skælde ud, når ingen ka høre det!"

Men hvilket salmevers i hans salmebog, tror I så, der var mest mærket af daglig læsning? Det var salmen "For Dig o herre, som dagen kun", det vers, der begynder med "O giv os dog efter striden fred".

Ja, gamle Ole havde vel nok prøvet, hvad der følger med strid lige fra Sankelmark og Dybbøl til søgnedagen derhjemme. Og han kender lidt til, hvad sind vil sige."

Thomas Bertel Thomsen på Vraa Højskole i 1902-1903

Som tidligere omtalt fik Thomas sin gymnastiklederuddannelse på Vraa Højskole. Han havde resten af livet sin jævnlige gang på denne kulturhøjborg. Thomas skrev nedenstående til Vraa Højskoles Årsskrift 1964, under titlen "En 82-årigs erindringer fra Vraa Højskole".

"Efterårsmøderne på Vraa Højskole har gennem de godt 60 år, jeg har haft forbindelse med højskolen, været noget for sig selv. Ud over dette, at mange gamle elever gerne mødte op og deltog en eller flere dage, så mødte der da også til disse møder sidst i september folk fra hele Vendsyssel og andre landsdele, så hele den store gårdsplads var fyldt af mennesker, der lyttede til det, der blev talt. Højskoleforstander Bendt Pedersen har bedt mig om at fortælle lidt om en af de betydeligste ordførere ved disse møder gennem en lang årrække - amtmand Ullmann fra Norge.

Men lad mig først, inden jeg giver mit besyv med, lade en så betydelig dansk forfatter som Jakob Knudsen skrive om Ullmann som foredragsholder i "livsfilosofi - folkelig vækkelse": "Hans foredrag var så visselig ikke af den almindelige ABC - eller Katekismus - art. Det var tolstoysk udlægning af Jesu morallære tilsat grundtvigsk folkedåb og Henry Georgies fremtidsagrarpolitik, gennemtrængt af Ullmanns klare tanke og fremsat med hans henrivende veltalenhed. Jeg har ofte været grebet af Ullmanns begejstring - så længe den steg opad som hyldest til de store, han talte om, men når nedslaget kom, når hans begejstring sænkede sig som en hed formaning ned over os arme tilhørere, der sad på bænke og skulle ruges ud - til Georgister og Fredsvenner - så begyndte jeg idetmindste at svede - og et meget pinligt indtryk gav det, når udrugningen var til ende, at der så fra en forsamling på omkring tusinde tilhørere kom 16 kr. og 29 øre."

Som 20-årig hørte jeg første gang Ullmann i 1903. Jeg havde da været på højskolen om vinteren 1902-03, så jeg behøver ikke at føje til, at det, så ung en tilhører erindrings og noterede, ej står mål med det, Jakob Knudsen skrev. Til det møde, jeg tænker på, var der også en tusindtallig forsamling på højskolens gårdsplads. Mens vi stod og ventede på hans tale, var der en sindig mand, der spurgte sin sidemand, der var fra Vraa: "Hvad mon han (Ullmann) får for hvert af disse foredrag i de fire dage, mødet varer?" Den adspurgte vidste besked og svarede: "50 kr."

Så trådte Ullmann frem på trappen foran hoveddøren, hvor en talerstol var anbragt, pudsede sine briller og rømmede sig. Da udbrød spørgeren: "Det var den første krone". Sådan kunne Ullmann også vurderes. Men samme mand stod som en meget opmærksom tilhører under det timelange foredrag, så for mig at skønne blev han ikke ved at bruge kroner og ører som målestok. Talen opfattede jeg således:

”Liberal, liberalisme er velkendt af mange, og man forbinder dermed ”frisind”, men det dækker ikke helt, men ”frigørelsesretning” dækker bedre. Ved eksempler fra verdenskrigen førte han os i store træk til reformationen, der blev et vendepunkt, religiøst og folkeligt. Han sluttede sit foredrag med, at ”i Grundtvig udmunder liberalismen” her hos os, ikke sådan at forstå, at man ender der og standser ved ham, der er områder, som skal føres videre, så det menneskelige får plads i Guds rige.”

I 1904 var jeg også til efterårsmødet i Vraa. Da talte Ullmann om ”Apostlen Paulus”, og meget forståeligt er det vistnok, at der noterede jeg ikke noget op. Det har ligget i et plan, hvor jeg kun lyttede. Men derimod mindes jeg Terkilsens tak til Ullmann for hans mange besøg i hjemmet og på højskolens møder, og han sagde: ”Der var en tilhører, der havde sagt: Da mit livs urværk var truet med at gå i stå, kom han (Ullmann) med et ord, der fik pendulet til at bevæge sig.”

1905 var jeg soldat i Aalborg og var så heldig der at få lejlighed til at høre Ullmann tale om Norge og Sveriges adskillelse i håndværkerforeningens store sal. Han begyndte med at sige: ”Det er lige så umuligt for Norge og Sverige at blive sammen som at være to familier om et køkken”. Han sluttede med at fortælle om sin søn, der var kaptajn i den norske hær, at da krisen stod på, og der stod norske og svenske styrker over for hinanden ved grænserne, da kom der meddelelse til kaptajnen om, at der overfor dem stod en dobbelt så stor svensk styrke, og at der var mulighed for, at det kunne bryde løs. Kaptajnen kaldte sit mandskab sammen og forklarede dem stillingen og sluttede med ordene: ”Så tager vi hver to.””

Læsning blev hans halve liv

Vendssyssel Tidende bragte den 25. november 1956 en samtale med den da pensionerede Thomas B. Thomsen, om læsning og bøger, og overfodring af en rastløs ungdom.

”Slægtens historie taler sit tydelige sprog i Thomas B. Thomsen´s hjem i Ulsted, som den gjorde det på hans gamle slægtsgård ”Ulstedlund”, på Møllebakken, der gennem flere generationer var i slægtens eje og nu drives af en svigersøn. Ved det smukke gamle skrivebord, som oldefaderen, Bertel Thomsen, fremstillede af træ fra de store skove, der dengang var i Ulsted, sidder Thomsen omgivet af bøger og blade. Foran sig har han en hånd af et krucifiks, som engang har stået i Ulsted kirke.

Den har sin egen historie. Det gamle krucifiks manglede på hans oldefars tid den ene arm. Oldefaderen, var kendt for sit dygtige håndværk, blev bestilt til at lave den manglende arm og gjorde det meget kunstfærdigt og godt. Thomas Thomsen erfarede dette gennem slægtens annaler, gav sig til at søge efter krucifikset og fandt det på kirkens loft. Medens den øvrige del af krucifikset var en frønnet masse, lå oldefaderens arm tilbage i fineste stand. Og den fik Thomas Thomsen lov at beholde. *

Selvom Thomas så langt tilbage, som hans aner kan føres, har haft sin rod i jorden, er han aldrig selv blevet jordbunden. I sin higen efter at løfte sindet op over dagligdagen søgte han til digterne, og få landmænd er som han inde i litteraturen, der - som han selv siger - blev hans halve liv.

Han er den fødte fortæller. Derfor har der tit været brug for ham og ved talrige lejligheder har han stået på talerstolen og fængslet en forsamling med foredrag eller oplæsning.

Lysten til at læse fik jeg allerede som lille dreng, fortæller Thomas

Thomsen. Jeg husker den dag, da min far kom hjem med en ABC. Jeg blev meget skuffet, for jeg troede, jeg skulle have den, men så gav far den til min mor og pigen, der sad og kartede og spandt. Men jeg fik hurtigt glæde af bogen. Pigen havde en egen evne til at lære mig bogstaverne. Hun kunne fortælle en lille historie om hvert bogstav, så det stod så levende for mig. Da jeg havde lært at stave, stod hele min hu til alt, hvad der kunne læses. Men det var sparsomt, hvad der fandtes af læsning dengang. En af de første historier, jeg fik lejlighed til at læse, fandt jeg i et lille hus i Ulsted. Her havde man sat en avis i vinduet for at skærme mod solen, og jeg stod dagligt og stavede mig igennem Ingvard Bondesens fortælling ”Styridsmandens Brud”. Desværre var det ikke de rigtige sider, der vendte udad, så jeg fik fortællingen i brudstykker, som jeg i fantasien selv måtte sætte sammen.

Da jeg blev hyrdedreng, samlede jeg, hvad jeg kunne finde af læsning, og tog det med ud i kærene. Det var mest stykker af gamle aviser, og jeg slugte dem fra ende til anden. På den tid gik skrædderne fra hus til hus og syede, og en af de skræddere, som kom i mit hjem, havde et blad, der hed ”Revyen”. Det var et forfærdeligt blad med fortællinger, hvor der altid skete flere mord. Det var en stor oplevelse for mig at læse disse historier. En af forfatterne hed Ivar Lykke, og af ham kan jeg huske ”Falskmønsterbandens blodige Bog”. Det viste sig, at forfatteren i virkeligheden var Johannes V. Jensen. Han læste på den tid i København og skrev disse kriminalromaner for at tjene til studierne. En anden forfatter, Louis de Moulain, hed Lars Møller og var meget produktiv. Han havde flere fortsatte romaner i ”Revyen”. For at holde rede på dem havde han æsker med propper, der bar heltens og skurkenes navne. Når det skete, at sådan en prop blev borte for ham, lod han personen aflive i næste nummer, men hvis han tilfældigvis fandt proppen igen, viste det sig, at personen kun havde været skindød, og så genopstod han i det følgende kapitel.

En sådan læsning var jo vældig spændende, men gav mig ikke noget. Derimod havde vi i skolen en lærerinde, som var meget dygtig til at fortælle. Hun fik den største betydning for mig. Jeg glemmer aldrig, hvordan hun fortalte Jesu lignelse for os. Det gjorde et stort indtryk på mig.

Egnshistorie har altid haft min største interesse, og her har fhv. skoleinspektør Værnfelt, Aalborg, og P. Christensen, Try, haft stor betydning for mig. Men historieundervisning i skolen fik jeg derimod ikke meget ud af. Vi havde Roms Danmarkshistorie, en tør og kedelig bog, hvis hovedindhold var årstal og navne. Men så skete det, at læreren i skolen der havde historie med os, fik et stipendium til en rejse til Norge. Da han kom tilbage, og vi netop havde om Dronning Margrethe, fortalte han, påvirket af hvad han havde hørt på rejsen, derom på en sådan måde, at den tørre pind, vor historiebog var, pludselig fik blade, og da far så en dag kom hjem fra Aalborg og havde ofret den alt for store sum af 1,25 kr. på Nicolaj Nielsens Danmarkshistorie, ja så blev der glæde i hjemmet. Vi læste denne bog, som var det den mest spændende roman.

Det er så afgjort Blicher, der har betydet mest for Thomas B. Thomsen. Jeg var omkring 16 år, da jeg en dag i Aalborg så to bind af Blichers værker. De kostede fire kroner. Det var mange penge, og jeg var meget betænkelig ved at købe dem, for jeg vidste, far ikke ville synes om det. Men jeg kunne ikke modstå fristelsen og gik ind i forretningen efter dem. Tidligere havde jeg læst en del af Blicher, men det var i en bog, hvor der ikke var nogen forklaring til de mange fremmede ord, som Blicher brugte. Denne forklaring fandtes i det nye værk, jeg nu købte, og derved fik jeg en større forståelse for den

fortræffelige digter. Et helt år gemte jeg bogen under min hovedpude, inden jeg turde vise den frem i fars påsyn. Siden har jeg hvert eneste år læst af Blichers værker. De kommer frem hver vinter.

Men også Skjoldborg, hvis fortællinger kom frem i min ungdom, glædede mig, og Jeppe Aakjærs digte ligeledes. Så længe der er bønder, der elsker jorden, vil hans digte leve. Valdemar Rørdam og Thøger Larsen fik jeg interesse for, efter at de begge havde været huslærere på Vadsholt her i Ulsted.”

Lundebakken før julen 1942

Nedenstående artikel bragtes i Aalborg Amtstidende i december 1942.

”Ned gennem Tiderne har der staaet en vis Eventyrglans over Begrebet Jul paa Landet. Ikke blot selve Julehøjtiden, men ogsaa den nærmeste Tid op mod Julen med dens mangeartede og vidtløftige Forberedelser til den store Højtid er blevet besunget af Digtere og genfortalt af Eventyrfortællere, saa bare man nævner Ordet Jul og Juleforberedelser, staaer det hele festligt og lyslevende for en.

I gamle dage sagde man, at Julen varer ved til Paaske, og ser man paa de Forberedelser, man da gjorde, maa man faa Indtrykket af, at Folk virkelig mente, hvad de sagde. Naar man var færdig med at slagte, bage og brygge til Jul, bugnede Kælder og Spisekammer med Mad og Drikke, saa man behøvede i hvert Fald hverken at sulte eller tørste, selv om Julen virkelig skulle trække ud til hen mod Paaske.

Nu til Dags kommer man betydeligt lettere om ved det. Selvfølgelig bliver der baade slagtet og bagt paa enhver ordentlig Bondegaard, men ikke i saa store Mængder som førhen, og de allerfleste Steder har man for længst indstillet Brygningen.

Selvom vor Julefest er blevet betydeligt forenklet og afkortet, saa er den stadig Festen, man ser hen til med glade Forventninger. Der gøres allehaande Forberedelser for at gøre Julen saa festlig som mulig. Nu som før begynder man Juleforberedelserne i god Tid. Julegrisen og Fjerkræet slagtes, og der bages Sigtebrød og Kager. I Julen maa intet mangle paa Bordet, vel sagtens et Levn fra den hedenske Lysfest, da Julebordet efterfulgtes af et mægtigt Festmaaltid.

Disse Ting skal helst fra Haanden i god Tid, saa man kan faa de øvrige, maaske mindre romantiske, men ligesaa nødvendige Forberedelser udført. Alt skal Tilrettelægges, saa der bliver mindst muligt Arbejde at udføre i Julehelligdagene. Der skal tærskes og køres Roer ind, males Grutning til Grisene og skæres Hakkelse til Hestene og mangfoldige andre Ting.

Dagen til Juleaften er man saa vidt fremme, at der kun er Smaatterier tilbage. Gaardspladsen skal fejes og alle Redskaber bringes i Hus. Naar Nutidens Landmænd bringer deres Redskaber i Hus Juleaften, mener de sikkert selv, at det er deres Ordenssans, der byder dem det. Men at denne Ordenssans er fremelsket gennem Aarhundreder gammel Overtro, aner sikkert kun de færreste. Fortidens Bønder havde den sikre Tro, at den Bonde, der ikke havde sine Redskaber i Hus Juleaften, næste Aar ville komme til at avle Ukrudt i Stedet for Rug og Havre. Derfor maatte intet staa ude Juleaften, og det er i den Grad gaaet Folk i Blodet, at de den Dag i Dag følger Fædrenes gamle Lov.

Som Dagen skrider frem, pyntes der op overalt. Loen fejes og Opfejningen kastes ud til Fuglene, der flokkes til Festmaaltid. I Stalden bliver Spindelvæv og Støv fejjet ned fra Loftsbjælker og Kroge, og Vinduerne vaskes. Der bliver

noget festligt, højtidsstemt over de renholdte Udhuse og Stalde, og bryder Solen igennem paa den mørke Decemberdag vil dens Straaler spille muntert i de renvaskede Staldvinduer. Naar der er skaaret saa meget Hakkelse, at den kan vare Julehelligdagene over, hvilket vil sige til efter Nytaaret, kan Julefreden sænke sig over Gaarden.”

Mit år på Lundebakken

Året er 1945. Årets største begivenhed for Danmark, ja, vel for den ganske verden, var 2. Verdenskrigs afslutning, for Danmarks vedkommende om aftenen den 4. maj. Jeg husker ganske tydeligt frihedsbudskabet fra BBC London, og jubelen frihedsaftenen og de mange følgende dage.

Men for mig som 13-årig kom året til at rumme en endnu større begivenhed. Den 1. november 1945, efter skoletid, holdt Lundebakkens hestekøretøj, med to flotte jyske heste og med ”Thomas på Bakkis” forkarl Poul på kuskesædet, for vor dør. Jeg blev med mit klædeskab afhentet til min nye rolle som ”bettekål” på Lundebakken. Jeg havde i min drøm om en karriere som herregårdsforvalter, ladet mig ansætte af Thomas for et år. Det første halve år som deltidskarl, med skolegang som en daglig, kedelig afbrydelse. Men fra april hvor jeg afsluttede min 7. folkeskoleklasse, som heltidskarl. Min løn skulle være den for mig svimlende sum af 1000 kr. plus kost og logi for hele året.

Jeg flyttede nu ind i gårdens hvidkalkede karlekammer, hos forkarlen Poul, som var seks-syv år ældre end jeg, og havde været på gården to-tre år. Kammeret havde fælles gang med hestestalden, op på den brostensbelagte staldgang stod en vaskebænk med vores vaskefad, og under bænken en spand, så vi kunne hente vores ”isvand” i staldhanen, til at vaske os i.

For mig oplevedes det som et fremskridt. Vores drenggeværelse i mit hjem blev under krigen overladt til vores gode lærer Ravn, da tyskerne havde okkuperet både skolen og hans lejlighed. Da Ravn flyttede ind, flyttede min lillebror og jeg ud under taget på loftet, og i hver sin ende af samme seng. I vores hjem var der også kun koldt vand i hanerne.

Det eneste varme vaskevand vi oplevede, var det månedlige bad efter storvaskedagen. Nu fik jeg et ugentligt bad formedelst en 25-øre, i mejeriets baderum. Nu vi er ved de sanitære forhold, skal det lige nævnes, at gårdens mandfolk havde fælles toilet med køerne, og det var rigtigt praktisk at sætte sig bag den ko, der sidst havde besørget.

Lundebakken var en smuk firlænget gård, idyllisk beliggende på toppen af den 26 meter høje bakke, omgivet af to andre gårde. Gården var på 47 tdr. land god jord, havde 12 køer, en tyr og nogle kalve og ungkreaturer samt fire-fem søer med afkom. I hestestalden stod tre dejlige heste.

Thomas var en rar, stor og stouvt venstrebonde, typisk klædt i hat, vest og spidsnæsede træsko og rygende på en halvlang pipe. Thomas var en af egnens største kulturpersonligheder. Thomas var eller havde været sognefoged, sognerådsformand, kirkevæрге, formand for Sønderjysk Forening, medstifter af forsamlingshuset, medstifter af og i bestyrelsen for Historisk Samfund for Aalborg Amt, statens tilsynsførende med Ulsted Sparekasse, og gennem tiderne med talrige andre tillidsposter. Thomas interesserede sig meget for Sparekassens virke, og jeg mener, at han i hvert fald et par eftermiddage om ugen cyklede til Ulsted Sparekasse.

Thomas var vendelbo med stort dobbelt W. Han var ofte ude i forsamlingshuse og bl.a. også i radioen for at holde foredrag eller oplæse på vendelbomål.

Jeg har med stor glæde oplevet ham i et par forsamlingshuse. Thomas havde ofte sin gang på kulturborgen Vraa Højskole, hvor han i sin tid havde fået sin gymnastikledderuddannelse.

I huset og i den store have virkede fru Ellen Thomsen og to af familiens fire døtre, med flid og godt humør. Jeg husker dem som altid smilende og imødekommende. En af døtrene var altid med i morgen- og aftenmalkningen, og de holdt det værelse, hvor Poul og jeg boede. Jeg husker at en af døtrene bekymrede sig for, om jeg om vinteren var for tyndt påklædt; jeg skulle gå med langærmede undertrøjer og underbukser, ellers ville jeg senere i livet få gigt. Jeg fulgte ikke alle rådene, og, indrømmet, jeg har fået gigt til fulde.

Dagligdagen på gården startede med, at Thomas kl. 6.00 bankede på karlekammerdøren og sagde: "Råbert no ska do op". Og var jeg ikke rigtig vågen, så blev jeg det, når jeg satte mine bare fødder på det iskolde cementgulv. Så var det bare med hurtigt at få det kolde og klamme tøj på, og komme over i den lune og hyggelige kostald. Jeg var ofte den første i stalden, og elskede at være det. Det var lykken, efter morgenens kuldechok, at komme over i den varme og velduftende kostald med hyggelys fra et par flueplettede 25 w-pærer, med dybe skygger og mørke kroge, og at sætte sig på sin trebenede malleskammel, med panden mod en varm og rumlende komave, og høre de første mælkestråler spille mod mælkespanden mellem mine knæ.

Efter malkningen fodrede Thomas og jeg kreaturer og grise, og så var det morgenmadstid. Derefter var det på høje tid at få et par dråber vand i hovedet, og så løbe i skole. Der må i den varme skolestue have været en ulidelig stank af stald og dyr, for jeg var heldigvis ikke den eneste i klassen med morgenstaldtjeneste, uden efterfølgende bad.

Der var selvfølgelig blevet høstet, da jeg tiltrådte 1. november, men ud over at fodre, og ud over malketjansen, hjalp jeg efter skoletid Poul med at tage roer op og køre dem i roekule. Vi kørte mødding ud og hakkede læsset af i små bunker, som vi efterfølgende fik mange gode dage til at gå med at sprede ud over hele marken, hvorefter Poul med en enfuret plov pløjede møjet ned. I alle ledige vinterstunder tærskede vi. Det foregik på gammeldags tærskværk, der på en slisk sendte halmen ind over staldlofterne. Jeg smed negene ned på en slisk til Poul, der så fodrede tærskværket. Inden aftenstaldtid bar vi så sækkene med korn over, og hældte af på stuehusloftet. Det var en proper tjans for en lille 13-14 årig som mig, og her fik jeg nok yderligere medvirket til min senere slidgigt i ryg og skulder. For god ordens skyld skal dog lige anføres, at det for mig var absolut frivilligt at bære sække, men skal man være herregårdsforvalter eller skal man ikke.

Vi spiste sammen med Thomas i den hyggelige folkestue. Folkestuen havde et stort langbord og en fast bænke langs vinduesvæggen og tre-fire stole, og vigtigst en brændeovn, der om vinteren altid var varm. Poul havde sin faste plads på bænken, og jeg sad overfor ham i en stol. Thomas havde sin faste plads for bordenden. Husets damer serverede for os, men spiste selv i køkkenet, som lå lige op til folkestuen. Vi fik altid varm mad til middag kl. 12. Jeg husker ikke, hvordan jeg klarede det, mens jeg var skoleelev, for her kunne jeg ikke nå at løbe hjem i vores middagsfrikvarter. Men jeg fik dejlig vendelbomad, og jeg mindes stadig Thomas, når jeg hælder eddike på min sylte, og mine gule ærter ikke at forglemme, når vi spiser vendelbogrøntlangkål til jul.

Poul lå ofte på den faste bænke om aftenen, og han havde den egenskab, at han sov, når hans hoved nåede puden. Da blev jeg ind imellem inviteret op i

Thomas' hyggelige kontor, i den anden ende af det lange stuehus. Her lå Thomas på divanen og læste Aalborg Amtstidende. Han røg på en lang pibe, hvis kæmpehoved nåede gulvet, og ofte måtte jeg med en "fidibus", et sammenrullet stykke avispapir tændt i kakkellovnen, bringe fornyet bål i piben. Damerne og jeg sad omkring et rundt bord, damerne "nørklede" og jeg læste i min bog. Når Thomas faldt i søvn huggede vi Amtstidende og læste den. Fru Ellen skrællede os nogle æbler. Ved sengetid vækkede jeg Poul, og vi gik tænderklaprende i vores iskolde senge.

Jeg var i min fritid bl.a. spejder, og mens jeg var på Lundebakken arbejdede jeg på at få et duelighedstegn i historie. Lokalhistorikeren Thomas syntes at mit projekt var spændende, og han hjalp mig med nogle historier. Jeg fik lavet en fin lille bog med tegninger, og fik mit duelighedstegn.

De efterfølgende to historier er fra Thomas' annaler.

Ulsted Kirke ligger smukt syd for byen. Den er bygget i det 11.-12. århundrede. I gammel tid gik kirkestien op over Præstegårdens mark, men ca. midt oppe slog den en bue uden om en lille høj bevokset med græs. Her hed det sig, at præsten Niels Tyggesen Lund havde nedmanet en mand. Det gik således til: Præsten gik hver lørdag aften op i kirken og læste sin prædiken. Det kunne hans kone ikke lide. En aften det var mørkt sendte hun da en karl op til kirken, for at forskrække præsten. Da præsten så kom og mødte karlen udklædt som spøgelse, nedmanede han ham.

Ulstedes digter Bette-Søren, hvis fulde navn var Søren Peter Christensen, blev født i 1831 i Aalborg. Hans moder var fra Ulsted, og blev kaldt Klårup Buel. Efter at hun havde fået sin søn kom hun til Ulsted, og blev der siden. Man sagde, at Klog Hans var Sørenes fader, men en anden fik skylden. Søren var ikke stillet som de fleste andre, og en undtagelse blev han alle dage. Han var fingernem; han kunne lave de fineste småting af ben, f.eks. nålehus. Efter sin konfirmation kom han ud at tjene som bæls, og siden som karl, indtil han skulle aftjene sin værnepligt som jæger. Han skulle til Flensborg. Der blev han syg, nærmest en sjælelig sygdom. Da kaptajnen kom, blev Søren bange og sagde, at alle ville skyde ham. Feltpræsten blev hentet. Men det hjalp ikke. Søren blev hjemsendt til Ulsted kommune som sindssyg. Da han kom hjem gik han i seng, og blev liggende i seks år, og talte i den tid ikke med noget menneske. Kom nogen ind til ham, trak han dynen op over hovedet. Det eneste han bestilte i den tid, var at læse i sin bibel og salmebog. Folk mente at det var den megen læsen i bibelen, han ikke kunne tåle, så de tog de to bøger fra ham. Da præsten pastor Rønne, fik det at vide, gik han hen til Søren og gav ham en ny bibel. Det var Søren meget glad for. Men julemorgen seks år efter, at han havde lagt sig, ringede kirkeklokken til gudstjeneste, og han stod op, vaskede sig og barberede sig og gik i kirke, og det forsømte han aldrig siden. Når nogen talte med ham om den tid han lå i sengen, sagde han: Ja, du kan tro det var strengt at ligge og ikke vide, hvad tid man skulle styrte i Helvedes dyb. Først den julemorgen blev jeg nåden i Jesus Kristus vaer og turde tro, at dette også gjaldt mig. Søren var en særting alle dage. Da han døde var det også på en ejendommelig måde; han fandtes en morgen liggende død i en grøft midt i byen en dag i juni 1881.

Bette-Søren skrev også digte. Et af dem lyder således:

Vaarsang

Nu kommer vaarens blide ynde
med somren skjøn udi sin favn
den milde luft nu maa forkynde
at stort og højt er herrens navn
han kalder livet frem paany
det mærkes over land og by.

Nu fuglene fra fjerne egne
sig melder her som sommergæst
man hører dem nu alle vegne
som til en lystig frydefest,
de svinger dem højt op fra jord
og synger frit om herren stor.

Den varme sol nu landet glæder
den seer saa blidt til alle ned
opliver, varmer, vederkvæger,
alt hvad som faldt fra kulden ned
den kalder dagen frem paany,
den mærkes over land og by.

Nu titter spiren frem af dvale
den kaldes frem paany til liv
den kan saa smukt om herren tale
han kalder med fornyet: Bliv
Han med sit ord dem kalder frem
Han med sit ord velsigner dem.

Når somren saa med al sin ynde
fremtræder i sin fulde flor
det store værk da maa forkynde
vidunderligt om livets ord,
det mindste blad på jorden saa
ej verdens kunstner kan forstaa.

Kuns lidet af Guds magt kan skues,
et gran kun Jordens øjne seer,
hvad om vort hjerte skal opleves
af himmelsk lyst for Herren kjær
at vi maatte komme hjem
i himlens ny Jerusalem!

Amen.

Jeg husker vinteren som usædvanlig, eller var det nu vanligt koldt men ikke særlig snefuld, hvad de foregående vintre ellers havde været. Poul og jeg havde fri hele juleugen, men havde op til jul en rigtig travl tid. Roehuset skulle fyldes op, og roekulernes halv meter tykke jordlag var bundfrosne, så vi måtte gå langt ind i kulerne for at hente roerne. Alt skulle rives og fejjes, og

der blev slagtet en kæmpegris, hvor min opgave bl.a. var at røre i det varme blod.

Efter en lang og kold vinter, følte forårets komme og skoleafslutningen den 1. april som en stor udfrielse for mig. Jeg blev nu heltidsbondeknold, og kom med i alle gårdens aktiviteter. Vi harvede og såede. Poul radrensede og jeg hakkede roer sammen med feriebarnt Palle Qvistorff, der i øvrigt efterfølgende fortalte mig, at Thomas havde fortalt, at han i konfirmationsgave havde fået en salmebog og et par nye træsko.

Vi høstede masser af velduftende hø. Høet blev slået med en slåmaskine, og efter et par solskinsdage revet sammen med rivemaskine og stakket. Efter en uges tid blev det kørt hjem og stukket op på staldloftet. Vi fik i løbet af sommeren mange gode dage til at gå med at ”stikke” tidsler i alle markerne; det var jo før sprøjtetidens ”velsignelser”.

Kornhøsten strakte sig over meget lang tid. Før Thomas kørte ud med selvbinderen, slog han med le, hele vejen rundt, for ikke at køre i kornet. Poul og jeg bandt neg op med en ”kornvisk”, og satte dem i traver, hvorefter Thomas kørte ud med selvbinderen. Og vi satte neg i traver. Efter en uge med flot vejr, kørte vi neg hjem i mange solskinsdage. Vi kørte med to vogne, jeg lagde læs og Poul stak neg til mig. Hjemme i loen holdt den anden vogn, som husets døtre så læssede af til Thomas, som ”lagde gulv”. Når vi kom hjem med næste læs, byttede vi vogn. Laden blev fyldt, fra gulv til tag. Det var et strengt job, at stikke neg helt op under taget.

En dramatisk begivenhed fra mit år på Lundebakken, som i øvrigt har været med i mit drømmeliv, skal lige med. Som fodermester var en af mine faste sommeropgaver at trække køerne på græs efter morgenmalkningen, og flytte dem to-tre gange i løbet af dagen, for så at hente dem hjem igen før aftenmalkningen. En eftermiddag, hvor jeg havde koblet alle 12 køer sammen og var kommet ud på markvejen, sprang en tyregal ko midt i koblet op på den forangående ko, og da jeg fik den jaget ned, havde den fået tøjret mellem benene. Under mit forsøg på at udrede dette, gik der panik i både mig og hele flokken. Køerne omringede mig og jokkede mig ned, og det, jeg flere år senere kunne opleve i drømme var, at jeg lå på ryggen og stirrede op på vommene af en flok bissende køer. Jeg skreg som en besat og min redning var, at nabo-gårdens 25-30 årige søn var inden for ”skrigevidde”. Han kom løbende og fik mig trukket ud, og sammen fik vi udredet kotøjrerne, hvorefter han hjalp mig hjem med køerne. Det har givet været med rystende knæ, jeg de følgende dage har trukket køer ud og hjem.

Thomas ville gerne have beholdt mig på gården endnu et år. Imidlertid havde jeg allerede, da han spurgte, begået et af mit landbrugslivs store bommerter, ved at lade mig ansætte på en af Ulsteds førende gårde. Jeg har givet anset det for at være et stort skridt på vejen til min forvalterstatus.

Det havde for mig været et rigtigt godt år på Lundebakken, og mine landbrugsdrømme blomstrede. Det skulle desværre hurtigt vise sig, at det var Lundebakkens, med dens kærlige og varme mennesker, diametrale modsætning, jeg nu var kommet til. I løbet af nogle måneder skulle det blive mine drømmes foreløbige endeligt. Jeg blev indlagt på Aalborg Amtssygehus i tre uger, og erklæret uegnet til hårdt arbejde.

Thomas fik jo aldrig nogen Bertel, så i 1950 overdrog Thomas og hans kone Lundebakken til datteren Grethe. Grethe var blevet gift med agronomen Peder Høgh, der både som landmand og som kulturpersonlighed og -formidler levede fint op til sin forgænger. Thomas havde bygget hus på byens anden bakke, over

for Ulsteds smukke gamle mølle, og her besøgte jeg dem. Sidste gang, tror jeg, var da jeg var blevet garderhusar i Næstved.

Ellen og Thomas' hilsen til efterslægten

Vi lader Ellen og Thomas B. Thomsen få de sidste ord, i form af de oplysninger, som Thomas lod indmure på Lundebakken. Thomas B. Thomsens ord, suppleret med nogle bemærkninger af Peder Høgh, taler smukt for sig selv, og vidner både om historisk bevidsthed og om tidens gang.

”Året 1915 lod undertegnede opføre dette hus, murerarbejdet udførtes af Anders Albrechtsen, tømrerarbejdet af gårdejer, sognerådsformand Hans Peter Petersen (Godtfred Peter). Tømmer og jern er købt hos købmand Hermann Griis, Ulsted. Mursten er fra Ulsted Teglværk.

Arbejdet med huset er gået godt. Jeg selv har den første del af sommeren måttet gøre tjeneste som korporal ved sikringsstyrkens indkaldelse [under 1. Verdenskrig], så det første stykke arbejde har jeg ikke overværet.

Sommeren har ikke været gunstig for os her. Hø blev der ikke på engen i forsommer. Først i august og september måned fik vi lidt hø af engen, 5 læs fra Rønholt og 6 læs fra Dankærengen, korn og rodfrugt var måske over middel.

Alt kan blive godt, når den forfærdelige krig, der raser i Europa ikke skal ramme os. Ved dette hus er gården efter vor tid fuldt moderne indrettet, elektrisk lys og kraft og vandværk bliver indrettet nu i efteråret.

Gud give at dette hus må blive mig og mine efterkommere til gavn og glæde, men også minde mig om at alle gode gaver kommer oven fra.

Ulstedlund, den 11. september 1915.

Thomas Bertil Thomsen.

Født 3. marts 1883, besøgte Vraa Højskole som elev 1902-03, aftjente værnepligt 1904-05, gennemgik hærens korporalskole, var på Fyn og lære landbrug og fodring (Tybrind, jægermester Skov), derfra til Sønderjylland på Nørremølle, i Sundeved, lærer på Vivel Højskole 1907 i gymnastik og overtog mit gamle hjem i 1911.”

”År 1931 den 1. august, åbnede jeg denne flaske for at se hvordan papiret så ud. Da jeg mener, at det ingen skade har taget af at ligge i de år, lægges det ned igen. Foruden denne kostald ombyggede jeg også den østre længe - de to huse kostede i alt 3200 kr.

Krigen og dens rædsler undgik vi, men efterkrigstidens konjunkturfald er vi nu stærkt inde i, og for tiden er der krise for landbruget, som den slægt jeg tilhører, ikke har kendt magen til. Mørkt ser det ud for landbruget til trods for der står en sjældnen god høst overalt.

Thomas B. Thomsen.”

”Ovenstående er teksten på nogle stykker papir, som vi fandt i en forseglet flaske i det sydvestlige hjørne af muren i kostalden, da vi omkring 1. juni 1967 slog hul i muren for at sætte en dør i, i forbindelse med en udvidelse af stalden mod nord, gennem den gamle lade fra 1876. De originale papirer fra 1915 og 1931 blev sammen med min svigerfars, Thomas B. Thomsen's kommentarer anno 1967 og mine ditto på ny i en forseglet flaske muret ned i muren til det nye hus.

Lundegård juni 1967. Peter Høgh.”

”Møllevej, Ulsted, den 15. juni 1967.

For tredje gang ser jeg medfølgende papirer. Efter at jeg i 1931 havde forvisset mig om, at de ingen skade havde taget, men da de nu ved

ombygningen på ny kommer frem, får jeg endnu engang lejlighed til at føje et par ord til mod al forventning. Jeg er jo, som medfølgende papirer viser, fyldt 84 år.

Min svigersøn - Peter Høgh, der overtog gården 1950, gift med vor datter Grete - har som rimeligt fundet det fornødent at forlænge kostalden ret betydeligt, men også de andre bygninger og stuehus. Og marken har han forbedret og indrettet mere praktisk. Og det vil sige, at bedre arvtager af den gamle gård kunde min hustru og jeg ikke have fået. Peter og Grete sammen med deres to børn, Karsten og Birgitte, har været os i vort hus på Møllebakken en daglig glæde som vi af hjertet er taknemmelig for. De har sammen med vore tre øvrige døtre og to svigersønner gennem årene, der er gået, gjort hvad det var menneskeligt muligt, at vores tilværelse er blevet så god, som den nu engang er.

Vor ældste datter Karen Sofie, gift med gårdejer, hjemmeværnskonsulent Jens P. Pedersen, Præstbrogård, Farendløse, Inger, gift med arkitekt Mogens Windfeldt Jensen, Esbjerg, vor yngste datter Bodil er afdelingssygeplejerske i Aarhus. Mere om slægten kan findes i Historisk Samfunds Årbøger, "Aalborg Amt, Kjær Herred, ** men hvad man ikke vil finde der optegnet, vil jeg gerne føje et lille personligt minde til, som jeg ved har været med til at bære dem gennem livet. Det gælder min oldefar Bertel Thomsen, bedstefar Thomas Bertelsen og min far Niels Thomsen, for øvrigt et af de sidste ord, jeg hørte af hans mund, og lyder i sin enkelthed således:

Aftenbøn

Bed o Jesus, bed for mig,
bed mig ind i Himmerig,
der at leve, der at bo
i en evig fred og ro.
Du som beder godt for mig,
lad mig aldrig slippe dig,
Gud hør min bøn,
Gud vær min ven,
for Jesus skyld - ammen.

Det var slægtens gamle bønders bøn i lyst og nød gennem årene som svandt.
Ellen - Thomas B. Thomsen."

* Det bør for historiens skyld her bemærkes, at den omtalte arm nu er forsvundet. Det hensmuldrende krucifiks er siden blevet konserveret, og hænger nu i skibet i Ulsted Kirke, amputeret, ganske vist, men et levn fra kirkens ældste historie. HGN.

** Der sigtes til den siden 1914 udkomne årbog "Fra Himmerland og Kjær Herred.", først udgivet af Historisk Samfund for Aalborg Amt, hvis navn siden blev ændret til det nuværende, Historisk Samfund for Himmerland og Kjær Herred. HGN.

HGN står for Henrik Gjøde Nielsen, redaktør på Årsskrift 2008, og dermed også redaktør på ovenstående artikel.

Foto: Hals Arkiv, B1364. Ovenstående foto, der stammer fra perioden 1930-1939, viser tre ægtepar og tre naboer, fra venstre: 1) Ellen Kirstine født Jensen og Thomas B. Thomsen, 2) Sørine født Gaarn Svendsen og Jørgen Larsen, 3) Karoline født Rasmussen og Søren Andersen. Ellen og Thomas B. Thomsen ejede gården matr. nr. 23, Houvej 139 i Ulstedlund i årene 1912-1950. Sørine og Jørgen Larsen ejede gården, matr. nr. 24, Houvej 141 i Ulstedlund fra 1909. Karoline og Søren Andersen ejede gården matr. nr. 22, Houvej 137 i Ulstedlund fra 1909. Disse tre gårde ligger på række på bakken, Lundebakken (Lunderbakken). Tidligere lå der 3 gårde mere i Ulstedlund (i dag kun to) neden for bakken på den modsatte side af vejen. Disse seks gårde udgjorde gårdkomplekset Ulstedlund.

Denne artikel er tidligere publiceret i årsskrift 2008, udgivet 2009 af Hals Museum og Museumsforeningen for Hals Museum.